

Kollektiv forhandlingsret for freelancere **NU!**

Støttes af:

AC v. Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA)

Billedkunstnernes Forbund

Dansk Artist Forbund

Danske Dramatikeres Forbund

Dansk Filmfotograf Forbund

Danske Filminstruktører

Dansk Forfatterforening

Dansk Journalistforbund

Dansk Komponist Forening

DM – Dansk Magisterforening

Dansk Musiker Forbund

Danske Populærautører

Danske Sangskrivere og Komponister (DJBFA)

Dansk Skuespillerforbund

Danske skønlitterære Forfattere

Film- og TV-arbejderforeningen (FAF)

Foreningen af Danske Sceneinstruktører

Sammenslutningen af Danske Scenografer

Tegnerforbundet af 1919

Udgivet af Dansk Journalistforbund oktober 2009

Kollektive rettigheder til freelancere – uanset skattemæssig registrering

Skal selvstændige erhvervsdrivende freelancere have strejkeret?

De fleste ville svare med et rungende NEJ. I det følgende vil vi forhåbentlig skabe forståelse for, at svaret faktisk bør være JA – for nogle og under særlige omstændigheder.

Arbejdsmarkedet har forandret sig

De love, der regulerer arbejdsmarkedet, er alle baseret på, at man enten arbejder som lønmodtager eller som i adskillige brancher, herunder medierne, hvor det er helt almindeligt, at der rundt om en kerne af fastansatte medarbejdere er tilknyttet en skiftende stab af freelancere. Disse freelancere arbejder typisk for flere virksomheder og med forskelligartede opgaver. For nogle af virksomhederne løser de opgaverne som klassiske selvstændige erhvervsdrivende, for andre arbejder de på en måde, der er helt sammenlignelig med virksomhedens ansatte.

Skattemyndighedernes opdeling af freelancerne i selvstændige erhvervsdrivende eller lønmodtagere foretages efter vægten af den ene eller den anden måde at arbejde på. Dette har alene til formål at behandle freelancerne *skattemæssigt* på den mest hensigtsmæssige måde og at undgå, at freelancerne kan plukke fordelene og undgå ulemperne ved forskellige beskatningsprincipper. Det skal være fair.

Konkurrencemyndighederne har åbnet døren

Konkurrencemyndighederne og Arbejdsretten har i nyere tid klart afgjort, at freelancere kan betragtes som lønmodtagere og omfattes af den kollektive arbejdsret, selvom de arbejder opgavebestemt og for forskellige arbejdsgivere. Men det er uklart, i hvilket omfang det gælder freelancere, der i en del af deres arbejdsforhold leverer ydelser som skattemæssigt selvstændige og derfor f.eks. hos skattemyndighederne står opført som selvstændige erhvervsdrivende.

Freelance-arbejdsmarkedet vokser, men aftalereguleringen halter

Medierne hører til de arbejdspladser, der i højeste grad bruger freelancere, hvis arbejde i form og substans er sammenligneligt med fastansattes. Det har derfor i mange år været en højt prioriteret opgave for Dansk Journalistforbund at sikre dets tusinder af freelance-medlemmer ordnede forhold på denne atypiske del af arbejdsmarkedet. Det er i vid udstrækning lykkedes. De indgåede freelanceaftaler, hvoraf mange også dækker skattemæssigt selvstændige, kan ses på journalistforbundet.dk/freelance.

Usikkerhed om kollektive rettigheder undergraver den danske model

Indsatsen for at skabe et velordnet freelance-arbejdsmarked svækkes imidlertid af usikkerhed om rækkevidden af freelancers kollektive rettigheder. Nogle arbejdsgivere afviser, at DJ kan forhandle for freelancere, som de over en kam anser for at være selvstændige erhvervsdrivende. Denne holdning har gjort det nødvendigt at varsle et kollektivt kampskridt for at opnå et resultat. Et sådant varsel har ført til freelance-overenskomster med både Det Berlingske Officin A/S og Aller Press A/S. Arbejdsretten sagde god for blokadevarslets lovlighed i Aller-sagen, men der kan rejses berettiget tvivl om dommens rækkevidde over for freelancere, der er skattemæssigt selvstændige.

Blokaden kunne være blevet svækket, fordi arbejdsgiverparten med stor sandsynlighed ville have reageret hårdt over for Aller-freelancere, der er skattemæssigt selvstændige, selvom disse arbejder for Aller på præcis samme måde som de freelancere, der var lønmodtagere i skattemæssig forstand. Aller ville formentlig have anfægtet deres ret til at nægte at påtage sig opgaver med henvisning til blokaden. Det kunne have skabt frygt for sortlistning og derfor klart have undergravet den lovligt varslede konflikt.

Kan de selvstændige freelancere, der bør kunne forhandle kollektivt, afgrænses?

Når lønmodtagerfreelancere og skattemæssigt selvstændige freelancere arbejder side om side på sammenlignelige vilkår med sammenlignelige opgaver, der lige så godt kunne være udført af de ansatte på virksomheden, kan dette sagtens observeres og beskrives faktisk. Deres forhandlingssituation er helt sammenlignelig med de ansattes og bør derfor reguleres af det samme regelsæt.

Når parterne i praksis har handlet, som om lovgivningen var indrettet sådan, har det vist sig at fungere og føre til samfundsgavnlig aftaleregulering af freelance-arbejdsmarkedet. Samtidig har der ikke kunnet påvises skadevirkninger for den fri konkurrence.

Konkrete eksempler på afgrænsning

Eksempel 1:

Frisørkæden Strit og Krøl skal have en ny kommunikationsflade og søger en freelancejournalist til opgaven. De kontakter tre freelancere og beder dem komme med et bud på, hvor meget de forventer at skulle have for indsatsen.

Her er der ikke behov for kollektive rettigheder til de tre freelancere. Tværtimod er det helt relevant, at konkurrenceloven forbyder dem at indgå aftale om et bestemt prisleje m.m. Den ene af de tre freelancere er måske hos skattevæsenet registreret som lønmodtager, men det ændrer ikke på, at konkurrenceloven dækker denne forhandlingssituation.

Eksempel 2:

Dagbladet Formiddagens Nyheder indgår en lokalaftale med sine fastansatte journalister. Aftalen giver bladet ret til at offentliggøre de ansattes artikler i andre medier, der ejes af den samme koncern, og også til i begrænset omfang at foretage versionering af artiklerne. Bladet benytter i gennemsnit 20-30 freelancere til journalistiske

opgaver og ønsker derfor samme rettigheder til dette stof, som bladet har opnået gennem lokalaftalen med de fastansatte.

Bladet beder økonomiafdelingen finde navne og adresser på de freelancere, der er benyttet inden for de seneste 2 år, og skriver et brev til disse om, at fra næste måned vil betingelsen for at arbejde freelance for bladet være, at man overdrager rettigheder i samme omfang som de ansatte.

Flere af freelancerne beder DJ om at finde en forhandlingsløsning på deres vegne. Nogle af freelancerne har på tidspunktet et miks af opgaver for forskellige aftagere, der gør, at de er skattemæssigt selvstændige, andre behandles skattemæssigt som lønmodtagere. Det er vilkårligt, hvor mange af freelancerne, der på tidspunktet har den ene eller den anden status, og begge typer freelancere arbejder med opgaver, der svarer til de fastansattes.

Her har konkurrenceloven ingen relevans. Det har til gengæld den kollektive arbejdsret.

Skadevirkning for den fri konkurrence?

Hovedindvendingen mod i begrænset omfang at lade skattemæssigt selvstændige omfatte af kollektive rettigheder er, at det kan have skadevirkning for den fri konkurrence. Men som eksemplerne her viser, er det i realiteten ikke vanskeligt at skelne mellem de situationer, hvor det ville kunne skade den fri konkurrence, og de situationer, hvor det ikke er tilfældet.

I de situationer, hvor ret til kollektiv forhandling og kampskridt ikke skader den fri konkurrence, vil resultatet blot være det helt rimelige, at arbejdsgiversiden ikke længere vil kunne udnytte sin dominerende stilling i en forhandlingssituation, hvor gældende ret kan skabe usikkerhed om, hvorvidt freelancerne er omfattet af den kollektive arbejdsret eller ej.

Det handler især om dem, der leverer indhold til medier og kultur

Ud over ovenstående betragtninger kan det konstateres, at målgruppen primært er journalister, fotografer, tegnere, instruktører, musikere m.fl., der leverer indhold til medierne og kulturen.

Opgaven med at sikre freelancerne kollektive rettigheder er grebet an på forskellig vis i udlandet.

Den tyske og irske model

I Tyskland har man i ophavsretsloven bestemt, at alle, der skal forhandle om overdragelse af ophavsrettigheder, har ret til at forhandle kollektivt.

I Irland har regeringen netop valgt at foreslå en ændring af konkurrenceloven, så freelance journalister, freelance fotografer m.fl. kan iværksætte kollektive kampskridt, uden at dette kommer i konflikt med konkurrenceloven.

I Danmark vil det formentlig være klogest at udforme en regel, der er neutral over for arbejdets indhold, og i stedet fokusere på det reelle, om der i forhandlingssituationen overhovedet er et behov for konkurrenceretlig beskyttelse. Nedenfor er et forslag til, hvordan en sådan regel kunne se ud.

Forslag til en dansk regel

stk. 1. Overenskomst om lønmodtageres løn- og ansættelsesvilkår kan indgås mellem en lønmodtagerorganisation og en arbejdsgiver eller dennes organisation. (Kodificering af gældende ret).

Stk. 2. Tilsvarende kan overenskomst indgås mellem en lønmodtagerorganisation og en arbejdsgiver eller dennes organisation for personer, der i visse henseender anses for selvstændige erhvervsdrivende. Det gælder, når arbejdet udføres under forhold, som er mere karakteristiske

for ansættelsesforhold end for selvstændig virksomhed¹⁾ samt for arbejde udført i freelance af musikere, skuespillere, billedmedieoversættere, journalister, fotografer, forfattere m.fl.

Begrundelserne og de omstændigheder, der skal være til stede, bør nærmere beskrives i bemærkningerne til loven.

Konkurrenceloven bør tilføjes en henvisning, så definitionen af lønmodtager koordineres med ovenstående.

Det er ikke lovmetoden, men resultatet, der er vigtigt

Det haster med en løsning. Det er det, den irske regering har erkendt. Selv velrenommerede medieselskaber i Danmark fristes til at udstikke ensidigt dikterede ultimative vilkår til deres freelancere med krav om overdragelse af alle ophavsrettigheder uden kompenserende betaling. Virksomhederne forlanger endog freelancernes andel af midler opkrævet af forbrugerne via Copy-Dan. Hvis der ikke handles hurtigt, er der fare for, at jungleloven på freelanceområdet undergraver forhandlingstraditionerne på det danske arbejdsmarked.

Det betyder desuden, at virksomhederne i stigende omfang overtager samtlige rettigheder til stoffet, så freelancerne hverken har fremtidig indflydelse på stoffets anvendelse eller mulighed for at supplere den magre betaling, de har fået for førstegangsudnyttelsen, med en retfærdig andel af eventuelle fortjenester ved senere videreudnyttelser. Kollektiv forhandlingsret vil kunne medvirke til at dæmme op for dette.

Yderligere oplysninger

Dansk Journalistforbund står gerne til rådighed med yderligere oplysninger og dokumentation. Forbundet kan kontaktes på 3342 8000 eller på dj@journalistforbundet.dk. Kontaktpersoner er formand Mogens Blicher Bjerregård og chefjurist Anne Louise Schelin.

1) Det gælder kun, såfremt den pågældende leverer ydelsen personligt.

Kollektiv
forhandlingsret
for freelancere
NU!

Dansk Journalistforbund
medier & kommunikation

The Danish Union of Journalists

Gammel Strand 46
1202 København K
Danmark

+45 3342 8000
dj@journalistforbundet.dk
journalistforbundet.dk